

Sinds die tijd ben ik verknocht aan Aubel, alsof het mijn geboorteplaats is.

Inleiding

Het dorp Aubel ligt ingeklemd tussen de vallei van de Bel in het noorden, en die van de Berwijn in het zuiden. Bij Godsdal komen deze riviertjes bij elkaar. De bron van de Bel ligt iets ten noorden van de kom van Aubel, die op een hoogte van ongeveer 200 meter is gelegen. Deze gemeente Aubel maakt deel uit van een bekken van de Berwijn als waterscheiding, met een oppervlakte van 116 vierkante kilometer. Over het geheel genomen is de verlichting ervan gemakkelijk te verklaren door de werking van de wateren van dit bekken, evenals door de aard en samenstelling van de ondergrond.

Als we kijken naar onze gemeente in het bijzonder, Aubel is gelegen op een hoogte van 235 meter in een bekken bestaande uit een laagte gevormd door de loop van de Berwijn en door de Bel, haar zijrivier.

De gemeente maakt deel uit van het Land van Herve en de omgeving wordt gekenmerkt door landbouw. De noordelijke grens van de gemeente wordt gevormd door een heuvelrug die de waterscheiding vormt tussen Bel en Berwijn enerzijds en de Voer en Gulp anderzijds. De

zuidelijke grens van de gemeente valt grotendeels samen met de Berwijn.

In volle glorie lag Aubel te pronken op een waterscheiding tussen het stroomgebied van de Bel en het stroomgebied van de Berwijn. Onlosmakelijk verbonden met een bocagelandschap, het 'Land van Herve', gekenmerkt door een in weiland gelegd glooiend landschap met als ingrediënten: kleine landschapselementen, boomgaarden en vele solitaire boerderijen, lijkend op zichzelf verdedigende forten. Met elkaar verbonden door weidepaden en tourniquets. Aubel bevestigde zichzelf telkenmale opnieuw. Rondkijkend over de omliggende gehuchten. Zonder te beseffen dat hier eeuwen lagen voor het oprapen. Zoveel was er gebeurd.

Aubel is waarschijnlijk al belangrijk in de 13^e eeuw, want in 1263 wordt de kapel van Saint-Hubert door een zekere priester Petrus bediend. Maar de parochie wordt echter pas in 1391 gesticht. De naam 'Aubel' komt voor het eerst voor in 1248 in de vorm van 'Able', vermeldt de officiële site van Aubel. Afgeleid van het Latijnse 'albula' wat 'kleine heldere rivier' betekent. Wat normaal was voor de kalksteen die hier aan de oppervlakte kwam.

Quoi qu'il en soit, le nom d'Aubel apparaîât pour la première fois en 1248 sous la forme de Able. Sans doute doit-on voir dans ce nom le « albula » latin, « la petite (rivière) blanche ». *Quoi de plus normal, en un endroit où le calcaire abonde?*, zei de manager van de VVV. Met als tussenvormen: 1248 Able, 1275 Auble, 1312 Abele, Aubele, 1384 Aubel, 1558 Abelen. 'Abele' verwijst trouwens naar 'witte populieren'. De naam kan niet verklaard worden als 'aan gene zijde van de Bel' of 'aan de Bel', hoewel hier wel het riviertje de Bel stroomt.

Het overgrote deel van de bevolking van Aubel is Franstalig. Voor de Franse tijd hoorde Aubel bij het graafschap Dalhem en sprak men er Platdiets; een Limburgs dialect dat nog steeds door een deel van de bevolking, naast het Frans, gesproken wordt. Aubel wordt daarom nog steeds gerekend tot de Platdietse streek. Aan het begin van de 20ste eeuw preekte de deken in het Nederlands, in het buurdorpje Saint Jean Sart in het Frans en in het gehucht La Clouse in het Duits. Verder bleek dat er tot 1910 gewoon Nederlands werd gesproken in Aubel.

Sinds de vastlegging van de taalgrens in 1962 en door de ondersteuning van het Frans door het onderwijs en het gebruik door de plaatselijke overheid en kerk nam de positie van het Frans toe. De gemeente kwam daarom bij de vastlegging van de taalgrens in 1962 in het Franse

taalgebied terecht. Nu spreekt alleen nog maar 10% van de inwoners het Plattdütsch dialect.

In het noorden en oosten van het Land van Herve, zoals in de gemeenten Voeren, Aubel, Plombières (Bleiberg) en Welkenraedt, blijft er een minderheid van mensen die het Oostlimburgs-Ripuarisch dialect praten of platt, een overgangsdialect tussen het Limburgs en het Ripuarische dialect van Aken-Keulen. Getuige hiervan zijn de vele toponiemen en carnavals en theatergroepen zoals de Liebhaber Bühne in Gemmenich. Het platt was de algemene omgangstaal gedurende vele eeuwen maar gaat sterk achteruit, als gevolg van de verfransingspolitiek van de jonge Belgische staat na 1830, maar vooral ten gevolge van de Duitse gruweldaden in de streek tijdens het begin van de Eerste Wereldoorlog en de verplichte verduitsing en zware repressie tijdens de Tweede Wereldoorlog. Dit leidde ertoe dat de bevolking meer en meer de Franse taal ging gebruiken, symbool van het verzet tegen de bezetter. In de huidige tijd hebben de mensen er alleen Waals of Frans als moedertaal, er is geen (Limburgs/Waalse) tweetaligheid meer in Aubel, hoewel er hier een renaissance voorzichtig op gang lijkt te komen. Ook van vervlogen tijden zijn de oude en vergeten straatnamen van Aubel: Dorp, Heydestraet, Hoenderstraet en Thymanstraet en Stationstraet.

Oorspronkelijk maakte Aubel deel uit van het graafschap Dalhem en sinds 1244 indirect van het hertogdom Brabant. Tot de opheffing van het graafschap Dalhem was Aubel de hoofdplaats van een van de Dalhemse schepenbanken. Het graafschap Dalhem was een van de Landen van Overmaas. Op 26 december 1661 ging Aubel ten gevolge van het Partagetraaktaat (delingsverdrag) tussen de Republiek en Spanje deel uitmaken van het Spaanse deel van het graafschap Dalhem (Spaans Partage).

Net als de rest van het graafschap, in zoverre het gelegen was in de Oostenrijkse Nederlanden, werd Aubel in 1795 bij de annexatie van de Zuidelijke Nederlanden door de Franse Republiek in 1797 opgenomen in het nieuw gevormde Ourthedepartement, hetgeen later werd omgevormd tot de Nederlandse provincie Luik.

In het centrum van Aubel staan nog vele authentieke panden en het kerkhof herbergt een groot aantal grafstenen uit de 16e eeuw. Daarnaast herbergt Aubel de Abdij van Godsdal, gelegen in het dal van de Berwijn, waarvan de oudste gedeeltes dateren van 1216. Het is de enige abdij van België die de Franse Revolutie doorstaan heeft. Vermeldenswaard zijn de Romeinse grondvesten van het complex.

1.

Na lange tijd reden Lisa en Rutger vandaag weer eens naar de gezellige markt van Aubel. Aubel ligt prachtig in de Belgische Voerstreek. Vanuit Maastricht ben je er in nog geen 30 minuten. Iedere zondagochtend is er markt in dit typische Waalse dorp. De markt is tot ver bekend om zijn verse streekproducten. Van ambachtelijk brood, verse groenten en fruit tot vlees- en worstspecialiteiten en regionale kazen. Zelfs de meest verwende tong zal hier lekkerbekkend over de markt lopen om daarna op een van de terrasjes van een 'tas' koffie of pintje te genieten. Bij Jean-Pierre, de Salon de Thé op de hoek van het plein, kun je smullen van geweldige patisserie. In de winkel kun je de oogstrelende lekkernijen kopen om mee naar huis te nemen. Je kunt hier trouwens ook heerlijk ontbijten. We namen vandaag warme appelcroissants en knapperig vers stokbrood mee naar huis voor onze zondagslunch. Uiteraard ontbraken lekkere lokale kazen niet. De vierkante rauwmelkse stinkkaas Le Herve van de Oude Molen met zijn bakstenen kleur en typisch aroma vinden we heerlijk met een likje (Luikse) appelstroop. De Bouquet des Moines, een van de kazen van de Abdij van Val-Dieu, is een zachte witschimmelkaas die heerlijk is in een salade met rood

zomerfruit en honing. We namen ook nog een regionale geitenbrie.

Over de cornichons, kleine augurken om in te maken en de haricots mauves, paars-zwarte sperziebonen, die we in Aubel kochten lees je binnenkort meer.

De zondagsmarkt van Aubel is een leuk culinair uitstapje. Een aanrader is ook een bezoek aan de bekende Abdij van Val-Dieu die ook in de gemeente Aubel ligt. Je kunt er heerlijk wandelen en in het restaurant of op het terras bijzondere streekgerechten eten. De Abdij van Val-Dieu is de enige cisterciënzer abdij die de Franse revolutie heeft overleefd. Binnen de abdijsmuren was ook een brouwerij. Sinds 1997 worden hier weer een aantal lekkere speciaalbieren gebrouwen.

2.

Het is twintig jaar geleden, maar nog typerend voor Waalse gemeenschappen. Gebouwen uit de 17e en 18e eeuw, geheel in de stijl van Zonnekoning Lodewijk XIV, hebben door achterstallig onderhoud alle glans verloren. Het dorp is een schim van zichzelf geworden. Erger. De vreemdeling voelt zich niet welkom, ook al zijn de Aubelois ronduit gastvrij. Het is doorgaans de taalbarrière die voor problemen zorgt. Spreek je geen Frans, dan wordt het moeilijk communiceren. En dus laten veel mensen het dorp links liggen. Wallonië is in een neerwaartse spiraal terechtgekomen en zuigt kernen als Aubel moeiteloos mee.

‘Nog geen vijftien jaar geleden was het centrum een gribus’, verklaart een bewoner.

‘Nu bestaat de straat uit klinkers en zijn alle stroomkabels onder de grond verdwenen. Alles ademt vooruitgang.’

De man erkent dat toerisme daar een belangrijke rol in speelt. Het toerisme is enorm aangetrokken. Wie naar de uitlopers kijkt van wat het Godsdal heet, weet waarom. Aubel ligt in een groene kuip waar het uitzicht adembenemend te noemen valt. De wandelingen en fietsroutes zijn dan ook niet te tellen. Aubel, gelegen in het land van Herve, kent de laatste decennia een bijna ongelofelijke ontwikkeling. Maar zonder de markt was

Aubel een stip op de kaart geweest. Niet meer dan dat. Iedere zondag zijn bewoners, streekgenoten en toeristen op en rond de Place Albert I te vinden. Hun buit op de markt is meestal Luikse stroop, kaas (Aubeloise en Val-Dieu), cider, trip (balkenbrij), slakken, verse eieren, ham en andere fijne vleeswaren en het plaatselijke 'lev' gos' of 'Wolfslever' (gezoete vleeswaren gevuld met krenten, afkomstig uit Olne of Welkenraedt).

3.

Lisa en Rutger wilden bovenlangs, via de waterscheiding, terug. Daarvoor moesten ze eerst de Bel oversteken totdat ze in Neer-Aubel aankwamen. Van daaruit liep de Côte de Hagelstein steil omhoog, langs kitscherige kasteeltjes die daar waren neergegooid. Bovenaan kwamen ze in Hagelstein het hoogste en zuidelijkste punt van de Voerstreek. De laatste plaats waar nog Nederlands werd gesproken. Het uitzicht was adembenemend:

'Overal kleine bosschages, graften en lintbeplantingen van bomen. Met daartussen gras en nog eens gras, met hoogstamboomgaarden. Uitgestrooid leken de boerderijen. Je kon helemaal naar Henri-Chapelle kijken. En overal waren er hellingen en hoogteverschillen. In de diepte voor hem stond in de verte een kerktoren.'

'Ik denk dat we daar naartoe moeten', sprak Rutger.